

Kartlegging av naturmangfold på Tåtøy 12/1, Kragerø kommune

Anders Thylén og Kjell Magne Olsen

Ekstrakt

BioFokus har på oppdrag for grunneier kartlagt naturverdier på eiendom 12/1 og inntilliggende mindre eiendommer på Tåtøy i Kragerø kommune.

Det finnes to eldre naturtypelokaliteter (BN00039516 og BN00039464) i området. Det er i tillegg registrert syv nye naturtypelokaliteter, én med rik edelløvskog, én med rik berglendt mark og de øvrige store gamle trær. Tre av lokalitetene er gitt A-verdi, én B-verdi og tre C-verdi. Det er i tillegg gitt noen forvaltningsanbefalinger for andre arealer på eiendommen.

Nøkkelord

Kragerø kommune
Tåtøy
Naturtyper
Rødlistearter
Fremmede arter
Naturforvaltning
Skjøtsel

Omslag

Eikeskogen i den sørvendte lia (lokalitet BN000395316). Foto: Kjell Magne Olsen.

ISSN: 1893-2851

ISBN: 978-82-8209-606-5

BioFokus-notat 2017-38

Tittel

Kartlegging av naturmangfold på Tåtøy 12/1, Kragerø kommune

Forfatter

Anders Thylén og Kjell Magne Olsen

Dato

1. oktober 2017

Antall sider

23 sider

Refereres som

Thylén, A. og Olsen, K.M. 2017. Kartlegging av naturmangfold på Tåtøy 12/1, Kragerø kommune. BioFokus-notat 2017-38. ISBN 978-82-8209-606-5. Stiftelsen BioFokus. Oslo

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder dette notatet "levende" linker.

Oppdragsgiver

Ivar Tollefsen

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig. Andre BioFokus rapporter og notater kan lastes ned fra: <http://lager.biofokus.no/web/Litteratur.htm>

BioFokus: Gaustadalléen 21, 0349 OSLO

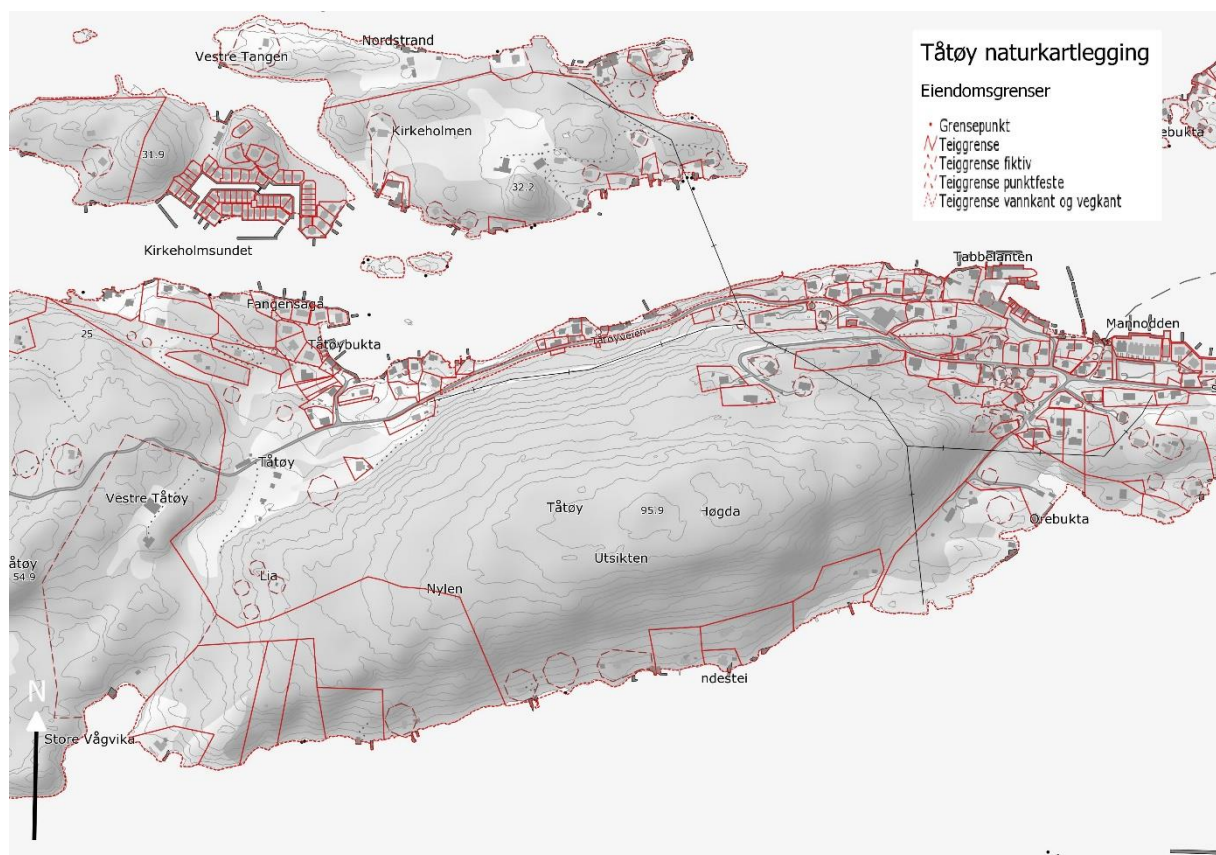
Telefon 22 95 85 98

E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

Bakgrunn

BioFokus har på oppdrag for Ivar Tollefsen kartlagt naturverdier i et område på Tåtøy, Kragerø kommune. Undersøkellesområdet utgjøres i hovedsak av eiendom 12/1, men det er også inkludert noen mindre eiendommer tilhørende samme grunneier.

Oppdragsgiver ønsker en oversikt over naturverdier på eiendommen, og forslag og råd til forvaltning og skjøtsel av arealene. Oppdraget til BioFokus omfatter kartlegging av naturtyper og arter, avgrensning, verdisetting og rapportering, inkludert råd om skjøtsel og forvaltning av naturarealene på eiendommen. Undersøkellesområdet vises i figur 1.

Figur 1: Undersøkellesområdet på Tåtøy omfatter hovedsakelig den store eiendommen sentralt på øya (midt i bildet) samt eiendommer sørvest i Orebukta og enkelte eiendommer i byggesonen nordøst på øya.

Metode

Arbeidet har omfattet kartlegging av:

- Områder spesielt viktige for bevaring av biologisk mangfold (viktige naturtyper) etter DN-håndbok 13 (Direktoratet for Naturforvaltning 2007) med tilhørende oppdaterte faktaark (Miljødirektoratet 2015).
- Utvalgte naturtyper iht. Naturmangfoldloven og Forskrift om utvalgte naturtyper (Lovdata/Miljødirektoratet).

- Levesteder for rødlistearter, med hovedfokus på karplanter, sopp, moser og lav. Rødlistekategorier følger gjeldende norsk rødlista (Kålås et al. 2015).
- Forekomster av svartlistearter iht. Fremmede arter i Norge - med norsk svartliste 2012 (Gederaas et al. 2012).
- Landlevende insekter (og til dels andre virvelløse dyr)
- Vilt, med fokus på fugler. Et feltbesøk gir imidlertid et begrenset bilde, og vurdering av viltverdier vil i stor grad baseres på eksisterende kunnskap.

Tilgjengelige naturdatabaser, først og fremst Naturbase (Miljødirektoratet 2016), Artskart (Artsdatabanken og GBIF Norge 2016) og geologiske kart (NGU 2016), samt litteratur, er gjennomgått for å samle eksisterende kunnskap om området.

Feltarbeidet ble gjennomført av Anders Thylén og Kjell Magne Olsen 12–13. juni 2017. Det er gjort undersøkelser av invertebratfaunaen spredt i undersøkelsesområdet, ved at det ble (slag)håvet insekter og andre invertebrater i vegetasjonen.

Som resultat av arbeidet leveres nye og oppdaterte naturtypedata til Fylkesmannen/Miljødirektoratet for innleggelse i Naturbase. Rødlistearter, svartlistearter og en del andre signal- og karakterarter som er kartlagt gjennom prosjektet er gjort tilgjengelig i Artskart (Artsdatabanken & GBIF Norge 2017).

I tillegg til naturtypelokalitetene er gjort vurderinger av naturforvaltning for øvrige naturarealer, og gitt anbefalinger for å ivareta og utvikle artsmangfoldet og viktige nøkkelementer. Det er også sett på muligheter for restaurering av bl.a. kulturmarker.

Tidligere registreringer

Det er fra før registrert to naturtypelokaliteter som berører undersøkelsesområdet i større eller mindre grad. Kragerø kommune er kartlagt for naturtyper etter DN-håndbok 13 i flere runder, senest av BioFokus i 2011 (Thylén 2012). Lokalitetene på Tåtøy ble imidlertid kartlagt allerede i 2002, av Tor Erik Brandrud fra Norsk Institutt for Naturforskning (Brandrud 2003). BN00039516 utgjør deler av skogen på sørsiden av Høgda, og er registrert som rik edelløvskog. Denne ligger hovedsakelig innenfor undersøkelsesområdet. BN00039464 derimot ligger i hovedsak utenfor planområdet, og berører kun den vestre kanten av området. Lokaliteten er registrert som hagemark, men består også den til dels av rik edelløvskog. For videre opplysninger se avsnittet om naturtyper og naturverdier nedenfor.

Det er iht. Artskart svært få artsfunn i området fra tidligere. Det er gjort enkelte observasjoner av buskvikke, til dels med liten presisjon. Fra 1960-tallet er det også ganske mange observasjoner av sommerfugler fra øya. Disse har imidlertid svært lav stedspresisjon, og har lite relevans for dagens vurdering av området.

Områdebeskrivelse

Undersøkelsesområdet dekker det meste av de sentrale og østre delene av Tåtøy. Berggrunnen på Tåtøy består stort sett av amfibolitt, en bergart som kan gi relativt rike forhold for vegetasjonen. Helt i sør, i deler av Orebukta-området, kommer det inn et stråk med glimmergneis. Ryggene i landskapet har et tynt morenelag, stedvis med berg i dagen, mens det i lavereliggende og flatere partier er marine avsetninger. Mindre partier med skjellsand finnes spredt. Området ligger i boreonemoral sone, klart oseanisk seksjon.

Størstedelen av undersøkelsesområdet er dekket av skog, hvor eik og furu er dominerende treslag. Rundt Tåtøy hovedgård og Orebukta er det rester av kulturlandskap med noe parkartet preg. I nordøst omfattes noe av byggesonen hvor det er hyttetomter, men med en del bergknauser og naturlig vegetasjon innimellom.

Naturtyper og naturverdier

Det ble kartlagt totalt ni naturtypelokaliteter i forbindelse med feltarbeidet i 2017, se figur 2 og tabell 1. Av disse er to registrert fra før, og syv er nykartlagt.

Tabell 1: Naturtypelokaliteter innenfor undersøkelsesområdet på Tåtøy.

Nr / Navn	Data	Kommentarer
BN00039516 / Tåtøy S	Rik edelløvskog. A-verdi	Undersøkt, men ikke revidert i 2017.
BN00039464 / Vestre Tåtøy	Hagemark. B-verdi	Til dels undersøkt, men ikke revidert i 2017.
1 / Høgda SØ	Rik edelløvskog. A-verdi	Nykartlagt 2017.
2 / Orebukta	Store gamle trær. B-verdi	Nykartlagt 2017.
3 / Orebukta S	Rik berglendt mark. B-verdi	
4 / Tåtøy hovedgård S	Store gamle trær. C-verdi	Nykartlagt 2017.
5 / Tåtøy hovedgård	Store gamle trær. A-verdi	Nykartlagt 2017.
6 / Tåtøy Ø byggesone I	Store gamle trær. C-verdi	Nykartlagt 2017.
7 / Tåtøy Ø byggesone I	Store gamle trær. A-verdi	Nykartlagt 2017.

BN00039516

Den delen av lokaliteten (ca. halvparten) som ligger innenfor undersøkelsesområdet ble undersøkt i felt. Det ble gjort flere funn av buskvikke, og det var spredt med elementer av eldre eik og furu i tillegg til noe død ved. Avgrensning og verdi i Naturbase vurderes som korrekte, og tidligere beskrivelse ble funnet å være god nok. Det er derfor ikke laget ny beskrivelse for lokaliteten. Det ble ved feltarbeidet registrert en del interessante arter som ikke er omtalt i tidligere beskrivelse. Det gjelder lågurtarter som tannrot, svarterteknapp, blåfjær og bergperikum i rik skogbunn og bergmynte, kattefot og broddbergknapp på rike knauser. Den rødlistete skogdvergmaur (*Temnothorax nylanderi*) (VU) ble funnet i en gammel eikestubbe. Arten er bare kjent fra noen få lokaliteter i Vestfold og Telemark. I tillegg ble her funnet en stankelbeinhunn som høyst sannsynlig er ny for både Norge og Norden, men den er ennå ikke sikkert bestemt (det bør fanges

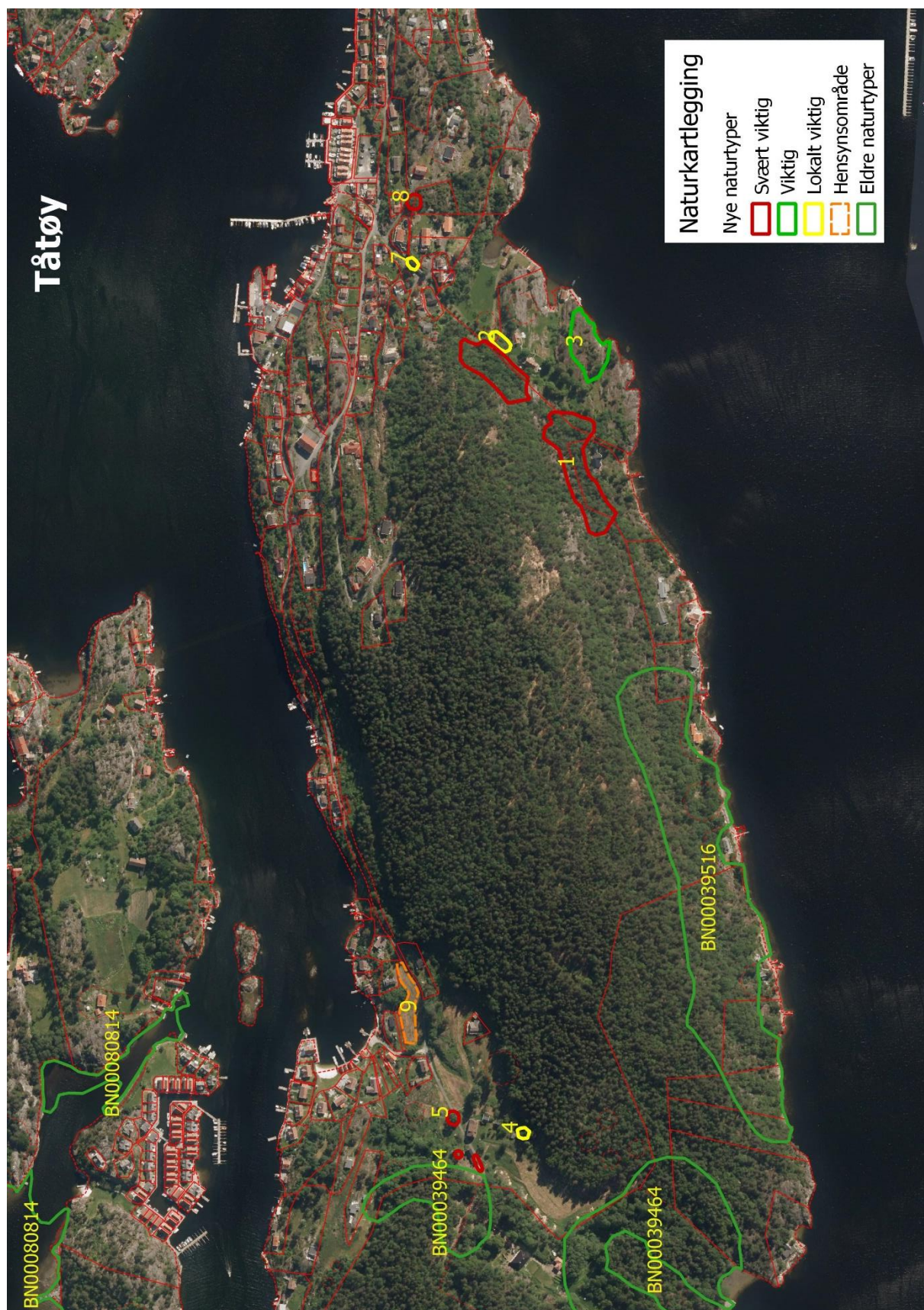
inn en hann av arten for å bli sikker, dersom ikke DNA-strekkoding kan avsløre den). Disse artsfunnene blir rapportert og gjort tilgjengelig via Artskart.

Figur 2: Skogdvergmaur. Bildet er fra Løvøya i Horten. Foto: KMO.

BN00039464

Lokaliteten består av to polygoner. I den sørlige er det svært lite areal som berører eiendommen. Her er det blitt hogd noe skog og det er påført fyllmasser, så det er ikke mye igjen av naturverdiene. Noe er mer intakt skogkant. I den nordre polygonen ligger skogkanten rett vest for tunet på Tåtøy hovedgård innenfor eiendommen. Her er det forholdsvis intakt (men ikke gammel) løvskogkant i skrenten, som del av den noe parkpregete lågurteikeskogen ovenfor.

Figur 3: Naturverdier i undersøkelsesområde på Tåtøy, med naturtypelokaliteter kartlagt i 2017.

Naturtypebeskrivelser for de nykartlagte lokalitetene følger nedenfor:

1 Høgda SØ. Rik edellauvskog – Lågurt-eikeskog Verdi: A

Areal : 7,55 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt av BioFokus ved Anders Thylén og Kjell Magne Olsen i juni 2017 i forbindelse med naturkartlegging og skjøtselsplan på oppdrag for grunneier.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger på østre del av Tåtøy i Kragerø kommune, i den sørvendte skogskrenten ovenfor Orebukta. Den består av to polygoner med rik edelløvskog, adskilt av en høyspenttrasé. Lokaliteten grenser forøvrig mot hyttetomter mot sør og mot fattigere, mer ensjiktet, og noe yngre skog mot nord. Berggrunnen består av amfibolitt. I partier er det grunnlendt og med bergknauser, mens det i andre partier er dypere jordsmonn og enkelte fuktsig. Terrenget veksler mellom bratte skrenter/bergvegger og flattere hyller fra toppen og nedover.

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Lokaliteten er registrert som rik edelløvskog med utforming lågurt-eikeskog. Denne skogtypen er rødlistet som nær truet (NT) iht. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Eik er dominerende treslag, men til dels med store innslag av lind og hassel. I tresjiktet forekommer også spisslønn, ask, alm, hegg, bjørk, furu og gran. Busksjiktet består av hassel, trollhegg, annet løvoppslag, vivendel, enkelte einer og buskvikke. Feltsjiktet varierer i rikhet fra partier med blåbær- til svak lågurtvegetasjon, ofte med mye vivendel, til partier med klart lågurtpreg. Skogen er flersjiktet og middels gammel. Enkelte grovere trær finnes, spesielt i den østre avgrensningen, med eik på 55–60 cm stammediameter og lind på 35–40 cm. Det finnes spredt noe stående og liggende dødved, mest av eik og mest lite nedbrutt og av små til middels dimensjoner. Enkelte levende eiker har grove stammer med blottede dødvedpartier eller hulrom.

Artsmangfold: Buskvikke (rødlistet som sterkt truet - EN iht. Norsk rødliste 2015) forekommer spredt innenfor begge polygonene. Det er en masseforekomst av buskvikke i et steinbrudd nær veien helt øst i den østre avgrensningen. Ellers er det partier med rik lågurtvegetasjon, med arter som svarterteknapp, fingerstarr, hengeaks, tannrot og lundgrønnaks. På rike knauser vokser prikkperikum, blodstorkenebb og engtjæreblom. Det ble funnet enkelte signalarter av vedlevende sopp på gammel/død eik, som eikeildkjuke og eikebroddsopp.

Bruk tilstand og påvirkning: Skogen er noe påvirket av eldre tiders skogbruk, samt sikkert brukt til vedhogst etc. i nyere tid. Det er noe spor etter rydding av furukvist og løvkratt.

Fremmede arter: Bulkemispel forekommer spredt, men fåtallig. Enkelte sprikemispel står nær bebyggelsen i nedre del. I nedre del av den østre avgrensningen er det noe skvallerkål. Framfor steinbruddskrenten i øst står fire plantede edelgran

Del av helhetlig landskap: Lokaliteten må ses i sammenheng med den sørvendte lia som fortsetter vestover. Her følger etter hvert en større edelløvskogslokalitet (BN00039516), som av Brandrud betegnes som den største lågurt-eikeskogen i Kragerø.

Verdivurdering: Middels stor edelløvlokalitet med tilnærmet full dekning av rødlistet naturtype av relativt rik utforming og med gode forekomster av én EN-art. Iht. nytt faktaark for naturtypen fra 2014 får lokaliteten høy vekt for rødlistearter og truede naturtyper, middels vekt for arts mangfold, størrelse,

habitatkvalitet og påvirkning. Samlet får lokaliteten verdien svært viktig (A-verdi).

Skjøtsel og hensyn: All hogst bør unngås. Ved fravær av inngrep og hogst vil skogen på sikt få økte kvaliteter i form av gamle trær, død ved etc. Ved bergveggen helt i øst bør en fjerne edelgran i framkant for å på sikt unngå utskygging av buskvikken eller spredning av gran til omkringliggende natur. Sti kan ryddes uten at dette gjør skade på lokaliteten. Bulkemispel og andre fremmede mispler kan også gjerne ryddes vekk.

Figur 4: Sørvendt skrent med eikeskog med rik lågurtvegetasjon, her med liljekonvall. Foto: KMO.

2 Orebukta. Store gamle trær – Eik Verdi: C Areal : 0,32 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt av BioFokus ved Anders Thylén og Kjell Magne Olsen i juni 2017 i forbindelse med naturkartlegging og skjøtselsplan på oppdrag for grunneier.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger på østre del av Tåtøy i Kragerø kommune, på et gårdstun inntil veien ved Orebukta, og består av to eiketrær.

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Naturtype er store gamle trær med utforming eik. Trærne har en stammediameter på 65–70 cm, og de har forholdsvis brede kroner. De har enkelte døde greiner, men ingen synlige hulheter. Trærne har sprekkebark med ca. 1,5 cm dybde, og det er lite mose på stammene.

Artsmangfold: Det er ikke registrert spesielle arter på trærne, men det er (spesielt på litt sikt) potensial for epifyttiske lav på grov bark, og sopp/insekter knyttet til gamle trær, død ved, hulrom etc.

Bruk tilstand og påvirkning: Trærne står relativt lysåpent i plen ved fjellknauser, og har ikke konkurranse fra andre vedplanter under kronen.

Fremmede arter: Det er ikke registrert fremmede arter på lokaliteten.

Del av helhetlig landskap: Det finnes flere lokaliteter med store gamle trær i kulturlandskapet på Tåtøy, i tillegg forekomster av eldre trær i edelløvskogen på øya. Dette medfører trolig gode muligheter for spredning av arter mellom lokalitetene.

Verdivurdering: Eiketrærne er store nok til å omfattes av forskrift om utvalgte naturtyper. De er imidlertid fortsatt kun litt grove, mangler hulheter, og har foreløpig begrenset med viktige strukturer for arts mangfoldet (dødved, grov bark). Lokaliteten vurderes derfor som lokalt viktig (C-verdi).

Skjøtsel og hensyn: Det bør fortsatt holdes åpent rundt trærne, slik at busker eller kratt ikke gror inn i kronen. Død ved og døde greiner er svært viktige elementer for arts mangfoldet, spesielt for insekter. Død ved og døde greiner bør derfor ikke fjernes, og bør få ligge igjen på bakken når de etterhvert detter ned (men kan flyttes noe om det er behov for det).

Figur 5. Naturtyper i Orebukta. Til venstre lokalitet 2, eikene på tunet. Til høyre lokalitet 3, strandberg med rik vegetasjon. Foto: KMO.

3 Orebukta S. Rik berglendt mark – Rikt berg Verdi: B

Areal : 2,19 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt av BioFokus ved Anders Thylén og Kjell Magne Olsen i juni 2017 i forbindelse med naturkartlegging og skjøtelsesplan på oppdrag for grunneier.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger på østre del av Tåtøy i Kragerø kommune, og utgjøres av rike strandberg på sørvestsiden av Orebukta. Lokaliteten grenser mot sjøen i sørøst og ellers mot berg med fattigere vegetasjon. Berggrunnen består ifølge NGU av glimmergneis, men det er muligens også innslag av amfibolitt. Det ble også observert en renne med ren kalkspat. Det er stor andel av nakent berg, men på enkelte hyller og forsenkninger er det trolig innslag av skjellsand.

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Naturtypen er kartlagt som rik berglendt mark med en mosaikk av utformingene rikt berg og rik grunnlendt mark. Aktuelle typer etter systemet Natur i Norge er hovedsakelig "uttørkingseksponerte sterkt intermediære og litt kalkrike berg, bergvegger og knauser" og "åpen svakt kalkrik grunnlendt lyngmark". I tillegg finnes også enkelte mindre fuktsig. I partier med noe mer jordsmonn er det en del furu, einer og løvoppslag, ellers er det sparsomt feltsjikt av urter og gress, samt bunnsjikt av lav og moser, som dominerer.

Artsmangfold: I partier er det rik tørrbergvegetasjon med arter som smalkjempe, kantkonvall, strandløk, storblåfjær, jonsokkoll, hengeaks, bergmynte, firfrøvikke, tofrøvikke, broddbergknapp, blodstorkenebb, mattesveve, engtjæreblom, prikkperikum, vendelrot og olavsskjegg. Enkelte småbusker av buskvikke (rødlistet som EN-2015) finnes også.

Bruk tilstand og påvirkning: Det er nok en del ferdsel i området, men slitasje ser foreløpig ikke ut å være noe problem. Gjengroing vil på sikt kunne bli et problem.

Fremmede arter: Et par småforekomster av sprikemispel og krypmispel finnes i lokaliteten. Rynkerose vokser i et strandparti rett utenfor lokaliteten.

Del av helhetlig landskap: Partier med rike strandberg og rik flora finnes spredt på Tåtøy. Partier med rik strandbergvegetasjon fortsetter langs stranden vestover, men noe mer usammenhengende og med litt mindre artsdiversitet, og er derfor ikke avgrenset.

Verdivurdering: Forholdsvis liten strandberglokalitet med middels rike forekomster av typiske arter samt en liten forekomst av EN-art. Iht. nytt faktaark for naturtypen (2014) får lokaliteten middels-høy vekt for artsamangfold, og middels vekt for størrelse, tilstand og påvirkning. Forekomst av én EN-art (buskvikke) kunne alene tilsi A-verdi, men forekomsten er liten, og det er større bestander av arten i skogene ovenfor. Med mindre vekt på den forekomsten vurderes lokaliteten samlet som viktig (B-verdi).

Skjøtsel og hensyn: For å ta vare på artsamangfoldet bør sterk slitasje på vegetasjonen unngås. Fremmede mispler og rynkerose bør fjernes. Ung furu og oppslag av borealt løv og bringebær bør ryddes jevnlig, men større furuer og en del buskvegetasjon spares. Alt av buskvikke må spares ved en eventuell rydding i området.

4 Tåtøy hovedgård S

Store gamle trær – Eik Verdi: C Areal : 0,13 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt av BioFokus ved Anders Thylén og Kjell Magne Olsen i juni 2017 i forbindelse med naturkartlegging og skjøtselsplan på oppdrag for grunneier.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger på Tåtøy i Kragerø kommune, ved Tåtøy hovedgård nær skogkanten sør for tunet. Den består av en eik som står sammen med én stor morell og én stor selje. Det er i hovedsak plen/gressvegetasjon rundt trærne.

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Naturtype er store gamle trær, utforming eik. Treet har en stammediameter på 60–65 cm, og har en relativt smal krone. Det er foreløpig ingen hulheter, døde greiner eller spesielt grov sprekkebark.

Artsmangfold: Det er ikke registrert spesielle arter på eiketreet, men det er på litt sikt potensial for epifyttiske lav på grov bark, og sopp/insekter knyttet til gamle trær, død ved, hulrom etc.

Bruk tilstand og påvirkning: Trærne står relativt lysåpent (men med skog mot sør) i plen/gressmark, og har ikke konkurranse fra andre vedplanter under kronen.

Fremmede arter: Det er ikke registrert fremmede arter på lokaliteten.

Del av helhetlig landskap: Det finnes flere lokaliteter med store gamle trær i kulturlandskapet på Tåtøy, i tillegg forekomster av eldre trær i edelløvskogen på øya. Dette medfører trolig gode muligheter for spredning av arter mellom lokalitetene

Verdivurdering: Eika er bare så vidt stor nok til å omfattes av forskrift om utvalgte naturtyper og dermed også for å avgrenses som naturtype. Treet mangler ennå hulheter og andre viktige strukturer for artsmangfoldet (dødved, grov bark). Lokaliteten vurderes derfor som lokalt viktig (C-verdi).

Skjøtsel og hensyn: Det bør fortsatt holdes åpent rundt treet, slik at busker eller kratt ikke gror inn i kronen. Død ved og døde greiner er svært viktige elementer for artsmangfoldet, spesielt for insekter. Død ved og døde greiner bør derfor ikke fjernes, og bør få ligge igjen på bakken når de etter hvert detter ned (men kan flyttes noe om det er behov for det).

5 Tåtøy hovedgård

Store gamle trær – Alm Verdi: A Areal : 0,31 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt av BioFokus ved Anders Thylén og Kjell Magne Olsen i juni 2017 i forbindelse med naturkartlegging og skjøtelsesplan på oppdrag for grunneier.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger på Tåtøy i Kragerø kommune, ved Tåtøy hovedgård. Den består av fire trær fordelt på tre avgrensinger inntil bebyggelsen og veien over tunet.

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Naturtype er store gamle trær, og omfatter to almer, en lind og en ask. Almene og linden, som alle står inntil et uthus, ser ut til å bli styvet regelmessig, og alle tre er hule. I linden er det synlig muld i bunnen av hullet, men det er trolig muld inne i almene også. Spesielt almene er svært knudrete og har grov bark. Alle trærne har en stammediameter på ca. 1 meter. Asken som står inntil veien mot nordøst, er ikke styvet og ikke synlig hul.

Artsmangfold: På asken vokser bleikdoggnål, rødlistet som nær truet (NT) i Norsk rødliste 2015, og filthinnelav. Forøvrig er det kun registrert vanligere arter som almeteppepose, krypsilkemose og ekornhalemose. Det er stort potensial for insekter knyttet til hule trær og muld.

Bruk tilstand og påvirkning: Trærne er gamle og hule, men vitale. De står åpent til, selv om spesielt én står svært tett inntil husvegg, og uten konkurranse fra andre trær eller busker.

Fremmede arter: Det er ikke registrert fremmede arter på lokaliteten.

Del av helhetlig landskap: Det finnes flere lokaliteter med store gamle trær i kulturlandskapet på Tåtøy, i tillegg forekomster av eldre trær i edelløvskogen på øya. Dette medfører trolig gode muligheter for spredning av arter mellom lokalitetene

Verdivurdering: Lokaliteten består av fire svært grove tuntrær, hvorav tre både blir styvet og er hule. Både størrelse, hulheter med muld og potensial for rødlistearter tilsier verdi som svært viktig (A-verdi).

Skjøtsel og hensyn: Det bør fortsatt holdes åpent rundt trærne, slik at busker eller kratt ikke gror inn i kronen eller skygger ut stammen. Død ved og døde greiner er svært viktige elementer for artsmangfoldet, spesielt for insekter. Død

ved og døde greiner bør derfor ikke fjernes, og bør få ligge igjen på bakken når de etter hvert detter ned (men kan flyttes noe om det er behov for det).

Figur 6: Store trær i lokalitet 5. Til venstre alm inntil uthus. Til høyre lind langs veien mot vest. Foto: AT.

6 Tåtøy Ø byggesone I

Store gamle trær – Eik Verdi: C Areal : 0,12 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt av BioFokus ved Anders Thylén og Kjell Magne Olsen i juni 2017 i forbindelse med naturkartlegging og skjøtselsplan på oppdrag for grunneier.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger på Tåtøy i Kragerø kommune, i hyttebebyggelsen øst på øya, inntil veien mot Orebukta.

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Naturtype er store gamle trær, utforming eik. Treet har en stammediameter på 70–75 cm, og er relativt bredkronet med grove greiner. Treet har ca. 2 cm dyp sprekkebark, men har ingen synlige hulheter.

Artsmangfold: Det er ikke registrert spesielle arter på eiketreet, men det er, spesielt på litt sikt, potensial for epifyttiske lav på grov bark, og sopp/insekter knyttet til gamle trær, død ved, hulrom etc.

Bruk tilstand og påvirkning: Treet står i en NV-vendt kant, men likevel forholdsvis lysåpent. Det er noe syrindratt og oppslag av ask og lønn tett inntil treet. Det er også dumpet hageavfall inn mot stammen fra tomten på oversiden.

Fremmede arter: Syrin står tett inntil treet.

Del av helhetlig landskap: Det finnes flere lokaliteter med store gamle trær i kulturlandskapet på Tåtøy, i tillegg forekomster av eldre trær i edelløvskogen på øya. Dette medfører trolig gode muligheter for spredning av arter mellom lokalitetene

Verdivurdering: Eiketreet er stort nok til å omfattes av forskrift om utvalgte naturtyper. Det har grove greiner og noe grov bark, men har foreløpig begrenset med viktige strukturer for arts mangfoldet (dødved, hulrom). Lokaliteten vurderes derfor som lokalt viktig (C-verdi).

Skjøtsel og hensyn: Det bør fortsatt holdes åpent rundt treet, slik at busker eller kratt ikke gror inn i kronen eller skygger ut stammen. Død ved og døde greiner er svært viktige elementer for arts mangfoldet, spesielt for insekter. Død ved og døde greiner bør derfor ikke fjernes, og bør få ligge igjen på bakken når de etter hvert detter ned (men kan flyttes noe om det er behov for det).

Figur 7: Eiker i byggesonen øst på øya. Til venstre lokalitet 6. Høyre lokalitet 7. Foto: KMO.

7 Tåtøy Ø byggesone II

Store gamle trær – Eik Verdi: A Areal : 0,22 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt av BioFokus ved Anders Thylén og Kjell Magne Olsen i juni 2017 i forbindelse med naturkartlegging og skjøtselsplan på oppdrag for grunneier.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger på Tåtøy i Kragerø kommune, i hyttebebyggelsen øst på øya, inntil oppkjørselen til et tun. Den står nordvendt under en bergskrent.

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Naturtype er store gamle trær, utforming eik. Treet har en stammediameter på ca. 110 cm, og det har en bred krone. Stammen er delt i to ca. to meter over bakken. Det er hult og har noen døde greiner, samt grov sprekkebark med 3–4 cm dybde. Mye av stammen er dekket av mose (matteflette).

Artsmangfold: Det er ikke registrert spesielle arter på eiketreet, men det er potensial for epifyttiske lav på død ved og grov bark, og sopp/insekter knyttet til gamle trær, død ved, hulrom etc.

Bruk tilstand og påvirkning: Treet står åpent, med lite konkurranse fra annen vegetasjon. Det sitter noen grove spiker i stammen, og det er rester av en gammel trehytte.

Fremmede arter: Det er ikke registrert fremmede arter på lokaliteten.

Del av helhetlig landskap: Det finnes flere lokaliteter med store gamle trær i kulturlandskapet på Tåtøy, i tillegg forekomster av eldre trær i edelløvskogen på øya. Dette medfører trolig gode muligheter for spredning av arter mellom lokalitetene

Verdivurdering: Eiketreet er svært grovt, og det omfattes av forskrift om utvalgte naturtyper. En eik med slik størrelse, og dessuten hul, vil utvilsomt få høyeste verdi. Skyggefullt voksested trekker noe ned, men lokaliteten vurderes likevel som svært viktig (A-verdi).

Skjøtsel og hensyn: Det bør fortsatt holdes åpent rundt treet, slik at busker eller kratt ikke gror inn i kronen eller skygger stammen. Død ved og døde greiner er svært viktige elementer for arts mangfoldet, spesielt for insekter. Død ved og døde greiner bør derfor ikke fjernes, og bør få ligge igjen på bakken når de etter hvert detter ned (men kan flyttes noe om det er behov for det).

Andre naturverdier

Skogen utenom naturtypelokalitetene har ikke store biologiske kvaliteter per i dag, men det er positivt at det er et stort og sammenhengende skogområde uten større inngrep. Eik, furu og stedvis gran er dominerende treslag, og blåbær- og bærlyngvegetasjon dominerer i feltsjiktet. Skogen er halvgammel, og med lite død ved, men enkelte grove furuer og halvgrove eiker forekommer. De litt bratte partiene på nordsiden av toppartiet har blandingsskog med relativt variert treslagssammensetning og med noe mer urørt preg. Forekomst av treslag som lind og osp gir kvalitet til skogen.

I nordvestre del, sørøst for gården, er det partier med tett gran- og furuskog som har svært lite naturverdier per i dag.

Det er et par enger i området, dels i vestre del av skogen sørøst for gården (med en lavvo), og dels nord for veien nordøst for gården (område 9 i kartet).

Engen i skogen har fattig flora med få engarter og kalkfattig preg. Her vokser kun vanlige arter som rødsvingel, tepperot, finnskjegg, harestarr og bråtestarr. Engen vurderes å ha lite potensial for å restaureres som slåttemark.

Område 9 består av et engparti som bærer noe preg av gjødsling, men som likevel har et visst mangfold av arter å bygge videre på. Naturkvalitetene er akkurat i grenseland for at området skulle kunne avgrenses som naturtype-lokalitet, men vi har her valgt å heller kalle det en restaureringsbiotop. Den har klart potensial for å restaureres til en fin eng. Her er det per i dag fukteng på de lavereliggende vestre delene, med bl.a. mye hanekam (som er en relativt god slåttemarksindikator), og andre arter som gulaks, bleikstarr, fuglevikke, skogsivaks, mjødurt, vendelrot og gulflatbelg. Mot øst går terrenget oppover og her er det tørreng med arter som rødknapp, rødkløver, tiriltunge, firkantperikum, jonsokkoll, smalkjempe og ryllik. Området kan gjerne skjøttes som slåttemark for å øke engkvalitetene.

Artsmangfold

Plasseringen i Kragerø-skjærgården, sørvendt eksposisjon for deler av området, varmt lokalklima, rik berggrunn, rik eikeskog og gamle trær er viktige elementer for artsmangfoldet i området.

Karplanter, sopp, moser og lav

Forholdsvis kalkrik berggrunn og innslag av kalkrikere jordsmonn gjør at det i partier er artsrik vegetasjon med krevende planter, både i skogen og på grunnlendt mark og bergknauser i strandsonen.

Figur 8: Engbakke inntil veien nordøst for gården, lokalitet 9. Foto: AT.

Den mest spesielle arten i området er buskvikke *Hippocrepis emerus*. Buskvikke har tyngdepunktet av sitt utbredelsesområde rundt Middelhavet, og er nord for Alpene bare kjent fra noen få forekomster på Öland og Gotland i sørøst-Sverige og fra søndre Telemark. Telemark-forekomstene er de største og viktigste i Nord-Europa. I Telemark er det et fåtall forekomster i Stathelle/Brevik-området i Bamble/Porsgrunn, men de fleste forekomstene er rundt Kilsfjorden i Kragerø. Dette er med andre ord en art som Kragerø har internasjonalt ansvar for. Den er rødlistet i Norge som direkte truet (EN).

Buskvikke er knyttet til varme berg og urer på kalkrik berggrunn. På Tåtøy inneholder det dels litt åpne og grunnlendte partier i den sørvendte eikeskogen, spredt i både lokalitet 1 og BN00039516, og dels på varme berg og åpen grunnlendt mark nær sjøen. Sistnevnte type forekomster på Tåtøy er dels ved Orebukta (lokalitet 3) og dels på østenden av øya (sammen med søstermarihånd).

Figur 9: Buskvikke på Tåtøy. Til venstre kun blader, til høyre plante med gule blomster. Foto: KMO.

Andre eksempler på rikmarksarter som forekommer i lågurt-eikeskogen er tannrot, svarterteknapp, lundgrønnaks, bergperikum, blodstorkenebb, storblåfjær og bergmynte. På de rike knausene nær sjøen er det til dels de samme artene (blodstorkenebb, storblåfjær og bergmynte), men også andre typiske tørrbergarter som strandløk, kantkonvall, broddbergknapp og engtjæreblom.

Både alm og ask er for øvrig rødlistet som sårbare (VU). Begge artene forekommer i rikere deler av eikeskogslokalitetene.

Av sopp ble det funnet lite ved feltarbeidet, bl.a. grunnet årstiden. Av vedboende arter ble det funnet eikeildkjuke og eikebroddsopp på eik. Begge disse er signalarter for gammel eikeskog. Det er også et visst potensial for markboende sopp knyttet til eik–lind–hassel på amfibolitt. Tilhørende dette elementet finnes flere rødlistede arter. Den eneste interessante markboende soppen som ble funnet var blodrørsopp, som er typisk for sørlige eikeskoger.

På gamle trær i kulturlandskapet kan det opptre mange interessante arter. Den eneste rødlistearten som ble funnet ved kartleggingen var bleikdoggnål, rødlistet som nær truet (NT). Det er en bitteliten knappenålslav, som vokser på grov bark på gamle edelløvtrær. Den vokste i relativt store mengder på tunasken ved Tåtøy hovedgård (lokalitet 5) sammen med filthinnelav, som også er en signalart for gamle løvtrær.

Vilt

Det foreligger ingen dokumenterte amfibieregistreringer (Artskart 2017) innenfor undersøkelsesområdet, og slike ble heller ikke påvist ved årets feltarbeid.

Det ble ikke lagt veldig stor vekt på viltregistreringer ved feltarbeidet. For skogområdene og kulturlandskapet i området kan fuglefaunaen sies å være alminnelig for regionen. Stillits finnes rikelig i området, og bøksanger ble hørt syngende i skogen. Sistnevnte er en noe krevende løvskogsart.

Landlevende invertebrater

Landlevende invertebrater ble i hovedsak kartlagt ved å slaghåve i felt- og busksjiktet, samt leting på og under bark på større og døde trær. Kun to spesielt nevneverdige arter ble påvist, begge i område BN00039516 og omtalt under denne lokaliteten ovenfor. I undersøkelsesområdet er det imidlertid stort potensial for flere både rødlistete og interessante arter, og en grundigere undersøkelse av invertebratfaunaen bør gjennomføres – der det både benyttes et større utvalg av fangstmetoder og gjøres undersøkelser til ulike tider på året. Mange arter har en relativt kort periode i løpet av sesongen hvor de er mulige å påvise, og det er derfor nødvendig å undersøke til ulike tider på året, og også helst i flere påfølgende år, for å få en rimelig god oversikt over faunen i et område. Sannsynligvis er det de sørvendte eike- og edelløvskogspartiene som har størst potensial.

Svartelistearter

Svartelistearter er innførte arter som er risikovurdert til å kunne ha negativ påvirkning på eksisterende flora og fauna. Arter innført til Norge etter år 1800 er vurdert på følgende skala: Ingen kjent risiko (NK), lav risiko (LO), potensielt høy risiko (PH), høy risiko (HI), svært høy risiko (SE). Arter i kategoriene HI og SE omtales som svartelistearter.

I hytteområder og ved gårdstun er det en god del fremmede arter som er plantet, også ved de nyanlagte parkarealene ved hovedgården.

I naturområdene ble det registrert forholdsvis få svartelistearter. Enkelte fremmede mispelarter finnes spredt i løvskogen og på strandberg, bulkemispel mest i skogen og sprikemispel/krypmispel både i skog og på mer åpen mark.

Rynkerose ble funnet et sted i strandkanten i Orebukta, i kanten av lokalitet 3.

Figur 10: Fremmede arter. Til venstre bulkemispel. Til høyre rynkerose. Ingen av bildene er fra Tåtøy. Foto: AT.

Skjøtsel og hensyn

Området som helhet har betydelige naturverdier, først og fremst knyttet til de registrerte naturtypelokalitetene. Riktig forvaltning er viktig for å ivareta disse verdiene. For skogen på eiendommen for øvrig er det også potensial for å øke mangfoldet på sikt.

For de verdifulle skoglokalitetene anbefales at de bevares og får utvikles fritt, uten noen form for hogst eller andre inngrep. På den måten vil skogen kunne etablere en naturlig struktur og dynamikk med gamle trær og dødvedelementer, hvilket på sikt vil kunne øke artsmangfoldet. Eneste aktuelle tiltak skulle kunne være å lete etter fremmede mispelarter, spesielt bulkemispel, og rydde disse vekk.

For strandbergene i lokalitet 3 bør en unngå omfattende slitasje og opplegging av båter og lignende. Normal bruk som ferdsel og bading er uproblematisk. En bør også se til at busker, trær og kratt ikke øker i utbredelse i området. Kratt og oppslag bør ryddes regelmessig, men uten å fjerne alt. All buskvikke må spares. Noe av rosebusker og einer kan spares, mens alt oppslag av furu, bjørk, osp, ask, bringebær og vier kan fjernes. Fremmede arter (rynkerose og mispel) bør fjernes. Strandbergene videre mot vest har også spredte naturverdier og artsforekomster. Også her bør en unngå sterk slitasje på vegetasjonen.

De store trærne i kulturlandskap/park/byggesone bør spares og få bli gamle. Det bør holdes mest mulig fritt for kratt og mindre trær rundt de store trærne. Døde greiner og andre dødvedelementer bør spares (evt. legges på bakken om de faller eller må kuttes av sikkerhetsgrunner). At alm og lind styves med noen års mellomrom, er positivt.

Et svært positivt tiltak ville være å restaurere og skjøtte engen i lokalitet 9 som slåtteng. En slåtteng bør i utgangspunktet slås en gang per år, etter at hoveddelen av blomstrene har blomstret og satt frø (i august). Engen er imidlertid per i dag relativt næringsrik (nitrogenrik), og for å bøte noe på det kan en de første par årene slå to ganger, først i midten av juli og deretter i andre halvdel av august. Gresset som slås kan gjerne ligge et par dager på bakken, slik at frø kan dette av, men må deretter rakes opp og fjernes. Hvis gresset blir liggende vil det øke nitrogen-tilgangen ytterligere, og vegetasjonen vil bli mer høyvokst og ugresspreget.

For skogen generelt i området, kan en si at variasjon (bl.a. i treslag), sjiktning, forekomst av løvtrær (spesielt eik, lind og osp), gamle trær og død ved er viktige elementer for å ivareta og eventuelt øke natur- og artsmangfoldet. Det er ikke behov for skjøtsel for å øke mangfoldet i skogen. På lang sikt vil fri utvikling føre til økt antall gamle trær og økt mengde død ved. I den grad en ønsker å gjøre noe rydding for å opprettholde en forholdsvis lysåpen skog med stor andel eik og furu så vil imidlertid det ikke være negativt for naturverdiene, forutsatt at en ivaretar viktige naturelementer for artsmangfoldet. Generelt bør all eik og lind på hele eiendommen spares. Store trær bør spares og fremelskes (alle trær med

brysthøydiameter over 40 cm). Grov død ved (≥ 20 cm i diameter), både stående og liggende, bør spares, mens spinklere stammer og greiner som faller til bakken kan fjernes i den grad det er ønskelig. Det er også viktig å spare trær i alle aldre og størrelser, både for å få en variert skog med stor grad av sjiktning og for å få opp nye trær som til slutt skal ta over for de gamle. En sjiktet skog med trær i ulike størrelser og en del busk og kratt er også viktig for vilt og fugler, slik at skogen kan gi rom for ulike funksjoner som reir, hi, gjemmested og skafferri. Ved eventuell rydding bør en prioritere å rydde vekk fremmede arter og ung gran.

Figur 11: Svarttrostreir på bakken i skogen vest på eiendommen. Foto: KMO.

På vestre del av eiendommen (på østsiden av lavvo-enga) og langs et forholdsvis flatt platå på nordsiden er det mye gran, til dels dominerende som treslag. Området kan forsåvidt opprettholdes som i dag uten større tiltak, men deler av granbestanden består av tett og likaldret skog, som er biologisk svært fattig. En måte å øke mangfoldet ville kunne være å lage flere mindre hogstflater (f.eks. på 1–2 daa hver) spredt over området. Ved hogsten kan en gjerne sette igjen noen

høystubber og la noen grove stamme ligge igjen på bakken. På flatene vil det komme opp tett løvkratt og furu som etter hvert vil vokse seg stort. Disse kan få utvikles fritt (og bli rotete) samtidig som skogen forøvrig beholdes mer åpen og gjennomsiiktig. Dette vil trolig gi et større mangfold og mer variert skog enn om en utfører mer generell tynning.

Den bratte skrenten mot nord (nord for nevnte flate platå) har i dag blandings-skog med mange ulike treslag uten veldig tydelig dominans. Bratt terreng gjør at skogen nok er noe vanskelig å skjøtte. Her foreslås det at skogen får stå mest mulig urørt uten hogstinnngrep, rydding eller annen skjøtsel. På sikt vil området ved fri utvikling kunne utvikle større naturverdier knyttet til gammelskog, død ved etc. Sykkeltier kan uansett holdes åpne.

Geitebeite har vært nevnt som en mulighet for eiendommen. Dette vil ikke være negativt for naturverdiene i hoveddelen av skogen. Beite med geiter vil trolig redusere mengden kratt og løvoppslag, og kan bidra til å opprettholde en lysåpen skog. De to naturtypelokalitetene i skogen, lokalitet 1 og BN00039516, bør imidlertid ikke beites, da det ville være uheldig om geitene beitet ned buskvikke-forekomstene. De gjengroende hagemarksskogene på Vestre Tåtøy (BN000394649) skulle derimot kunne ha en positiv effekt av beiting.

Referanser

Artsdatabanken og GBIF-Norge. 2017. Artskart.
<http://artskart.artsdatabanken.no/Default.aspx>

Brandrud, T.E. 2003. Kartlegging av verdifulle naturtyper for biomangfold i Kragerø kommune. Norsk institutt for naturforskning, Oslo.

Direktoratet for Naturforvaltning. 2007. Kartlegging av naturtyper - verdisetting av biologisk mangfold, rev. utg. DN-håndbok 13.

Miljødirektoratet. 2017. Naturbase.

Miljødirektoratet 2015. Utkast til reviderte faktaark frå DN-håndbok 13.
[Naturtyper på land og i ferskvann](#)

Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge.

Norsk Geologisk Undersøkelse, 2017. Digitalt berggrunnskart.
<http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>

Norsk Geologisk Undersøkelse, 2017. Digitalt løsmassekart.
<http://geo.ngu.no/kart/losmasse/>

Thylén, A. 2012. Naturtypekartlegging i Kragerø kommune 2011. BioFokus-rapport 2012-15. Oslo.

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir to digitale rapportserier som heter BioFokus-rapport og BioFokus notat,

<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/rapport.htm>

<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/notat.htm>